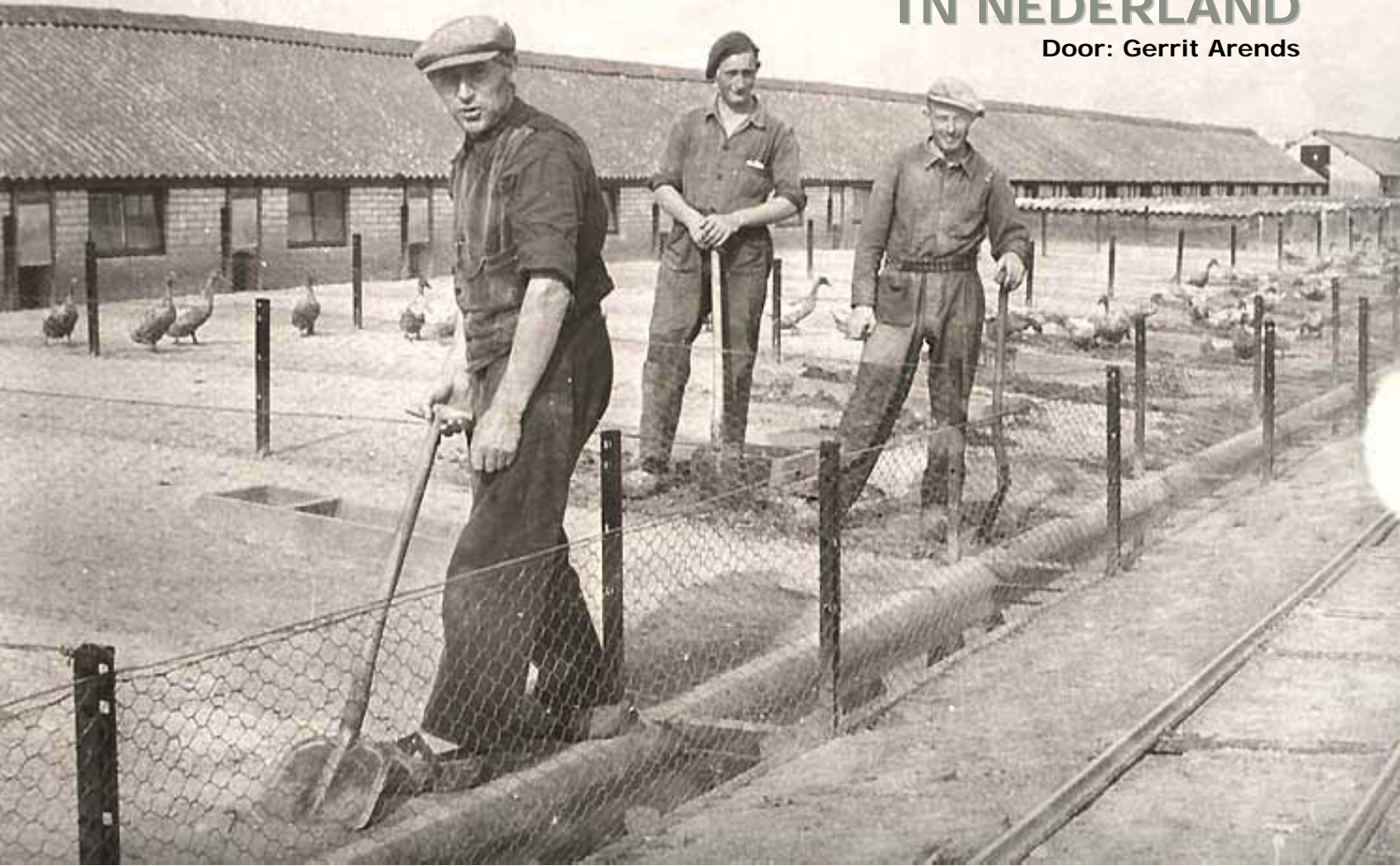

HET ONTSTAAN VAN DE EENDENHOUDERIJ IN NEDERLAND

Door: Gerrit Arends

Boven: Foto archief Gerrit Arends.

Intro

De bedrijfsmatige eendenhouderij wordt nog altijd met gemengde gevoelens bekeken. Het is een bedrijfstak die onlosmakelijk verbonden is met de Veluwe en daar sinds de jaren 20 van de vorige eeuw voor een flink stuk werkgelegenheid zorgde. In die zin is er een goede vergelijking te trekken met de Zuiderzeevervisserij waaruit deze sector voortkwam. Harderwijk heeft als visserstad nooit zo'n enorme betekenis gehad en op de vissers werd in die dagen neergekeken, maar inmiddels is een romantisch beeld ontstaan van het visserstadje Harderwijk. Het zou best eens kunnen zijn dat in het jaar 2050 ook de eendenhouderij dergelijke beelden oproept. Want ook aan de eendenhouderij zit een verhaal van opkomen, blinken en verzinken, van vette en magere jaren. Een uniek verhaal, omdat nergens in Europa de eendenhouderij zo'n betekenis heeft gekregen als juist hier op de Veluwe. Een verhaal ook van eigenzinnige en koppige karakters, die elkaar toch altijd weer wisten te vinden in coöperatieve structuren om gezamenlijk hun verlangen veilig te stellen om 'schipper te blijven op eigen erf'.

Voorgeschiedenis

De oorsprong van de eendenhouderij ligt vermoedelijk in China, waar al ver voor onze jaartelling eenden werden gefokt. Ook de oude Egyptenaren en later de Romeinen hielden eenden in gevangenschap. Pas in de loop van de vorige eeuw ontstond er ook in Noord-Holland iets wat op een eendenhouderij begon te lijken. Op diverse boerderijen in het polderlandschap werden kleine koppeltjes van ongeveer vijftien eenden gehouden die, net als kippen elders, zelf naar hun voedsel moesten zoeken. Het ging hier om de Noordhollandse Witborsteend en de Noordhollandse Krombekeend. Ze zwierven overdag in de poldersloten rond en kwamen aangelokt door wat graan, 's avonds weer naar hun nachtverblijf terug. De volgende verblijf terug. De volgende morgen als ze hun eieren hadden

gelegd, werden ze weer losgelaten. Ze werden gebruikt bij de jacht en in eendenkooien om wilde eenden te lokken.

Links en rechts:
Noordhollandse Witborsteend, ook wel Spreeuwkopeend genoemd.
Foto's: Archief Aviculture Europe.

Links: Noordhollandse Krombekeend.
Foto: Nico van Wijk.

Edam en Volendam

Bedrijfsmatige eendenhouderij heeft zich voor het eerst goed ontwikkeld in de omgeving van Edam en Volendam aan het eind van de 19^e eeuw. Het afvalhout dat de houtzagerijen in de Zaanstreek opleverde werd gebruikt voor het timmeren van eendenhokken. In en rond de dorpen ontstonden zo aan ieder slootje hele series eendenhokken. Bijna iedere visser hield daar de nodige eenden. Voer was in

de vorm van visafval en bijvangst ruim voor handen. De hygiënische omstandigheden lieten al gauw te wensen over, maar omdat de voerkosten laag waren bleek het toch een aardige bijverdienste.

Uiteindelijk zouden deze omstandigheden hier de bedrijfstak toch de das omdoen. Besmettelijke ziekten zoals eendenpest hadden vrij spel en konden zich razendsnel verspreiden via sloten.

Pioniers

Het was ook in de omgeving van Volendam waar Harderwijker vissers voor het eerst kennismaakten met de eendenhouderij. In en rond Harderwijk doken zo de eerste eenden op, die met vis werden gevoerd. In 1920 besloten vier jongemannen de stap te wagen. Deze vier, Aalt en Andries Jansen, Hein Volkers en Frans de Lange, kochten ieder een perceel aan de Harderwijkerweg in Ermelo, en bouwden wat hokjes, kochten wat Witborsteenden en togen enkele keren per week met een hondenkar naar Harderwijk om wat nest te halen. (= kleine visjes uit de Zuiderzee, zie foto rechts)

Deze pioniers pakten de zaken gelijk goed aan en na enkele jaren ontstond een *booming business* die velen uit de visserij zou aantrekken.

Links: Indische Loop-eenden.

Foto: Nico van Wijk.

Indische loopeend

Net als de Volendamers begonnen ook zij met Noordhollandse Witbors-ten en Krombekken. Al snel ontdekten zij echter de Indische loopeend. Deze uit Indonesië afkomstige eendensort was al lang wijdverbreid in Zuidoost Azië, waar zij gehoed werden in de afgeoogste rijstvelden en

waar deze eenden hun eigen kostje bij elkaar scharrelden. De Indische loopeenden werden rond 1850 naar Engeland geëxporteerd, waar zij werden doorgefokt tot goede legeenden. Deze typisch gebouwde eenden wisten al snel een eierproductie te bereiken van tweehonderd eieren per jaar. Voor die tijd waren dat ongelofelijke aantallen. Legkippen legden in die tijd in het gunstigste geval een kleine honderd eieren. De pioniers hadden het fokken snel onder de knie, waarbij Aalt Jansen in 1928 al een eend had gefokt die 237 eieren wist te leggen.

Deze eenden zorgden ervoor dat de gedane investeringen snel werden terugverdiend. De hondenkar werd vervangen door een veel grotere kar met paard. Er kwam personeel op de bedrijven, broedmachines werden aangeschaft en hokken werden bijgebouwd.

Beroemde rassen

Met de komst van de Indische loopeend was in Engeland aan het eind van de 19^e eeuw de eendenhouderij sterk opgekomen. Door deze loopeenden in te kruisen met diverse eendenrassen die men al kende, ontstonden beroemde rassen als de Buff Orpington, Welsh Harlequin, Abacot Ranger (heet hier: Streichereend), Magpie (Ekstereend) en The Large Appleyard Duck (de grote); rassen die tot de Tweede Wereldoorlog zorgden voor een belangrijk deel van de eier- en vleesproductie in Engeland.

Rechts: Welsh Harlequin eenden. Foto: Nico van Wijk.

Links: Streicher- en Orpington eenden. Foto: Nico van Wijk.

Heden ten dage worden dit soort rassen nog steeds gefokt, vooral voor tentoonstellingen. Rond deze eenden is een levendige cultuur ontstaan, waardoor deze rassen op landgoederen en boerenerven nog steeds zijn te bewonderen.

Campbelleend

Eén eend zou al deze eendensoorten echter al gauw in de schaduw stellen, de Khaki Campbelleend. Deze zeer sterke eend, gefokt door mevrouw A. Campbell uit het Engelse Gloucestershire, is een kruisingproduct van een aantal eenden, waaronder de witte Indische loopeend en de Rouaa eend. Bij de beroemde eenden legwedstrijden in Bently en Stapleford won zij in het begin van de jaren twintig alle prijzen. Naast een goede productie kenmerkte het ras zich door een voor die tijd goede beveelsheid en - in tegenstelling tot de loopeend - een goede winterhardheid. Het was kortom de eend waar de ambitieuze eendenhouders al lang naar op zoek waren.

**Boven: Khaki Campbell eend.
Foto: Nico van Wijk.**

**Rechts: De Khaki Campbell eenden op het bedrijf.
Foto: Archief Gerrit Arends.**

Deze Khaki Campbelleend zorgde ervoor dat de Nederlandse fokbedrijven en die van Aalt Jansen in het bijzonder internationale faam zouden werven.

De goede legcapaciteit van deze eend werd nog verder opgevoerd door een strak fokbeleid en een zorgvuldige selectie. De eenden werden individueel gehuisvest en iedere dag werd nauwkeurig geregistreerd of ze een ei gelegd hadden. Binnen enkele jaren wist men zo eenden te fokken die gemiddelden haalden van 250 à 300 eieren. De khaki kleur zou dan ook snel de veelkleurigheid op de eendenbedrijven verdrijven. Vanaf toen domineerde de Khaki Campbelleend.

Vissers geven bedrijfstak verbazingwekkende vlucht

De voortvarende aanpak van de pioniers legde hen geen windeieren. Al snel werden zij ook producenten van uitgangsmateriaal voor andere startende eendenhouders. Het betrof hier vooral vissers die zagen dat met eenden houden veel meer te verdienen viel dan met vissen en dat bovendien de Zuiderzeevervisserij een aflopende zaak aan het worden was. Nieuwe eendengebieden werden aangewezen. Tonsel werd het centrum van de eendenhouderij. In die zelfde tijd werd ook het stuifzandgebied rond de parallelweg ingericht als eendengebied; een gebied dat door zijn goede zandbodem uitnemend geschikt bleek voor het houden van legeenden. Heimen Jansen zou zich hier gaan vestigen,

opgevolgd door zijn zoons Johan en Evert Jansen. (veel later zou Johan Jansen mijn schoonvader worden)
Tussen 1930 en 1940 zuchtte Nederland onder een economische crisis die zijn weerga niet kende. Enorme werkloosheid was het gevolg. Het ging de eendenhouders echter onverminderd goed.

Links: Eendenhouderij in Tonsel.

Foto: Archief Gerrit Arends.

Mammoetbedrijf

Het is moeilijk schattingen te maken van die

vooroorlogse eierproductie. Het ministerie van Landbouw gaat uit van ongeveer 800.000 legeenden in de laatste jaren voor de oorlog. Vermoedelijk lag dit aantal hoger, aangezien de voormalige vissers veelal een broertje dood hadden aan het betalen van belasting (dat hadden ze ook als visser nooit gedaan.)

Eibert den Herder spreekt in zijn boek 'Brak Water' over miljoenen eenden die dagelijks 200.000 kg garnalen oppeuzelen. Nu is die in zijn strijd tegen de afsluiting van de Zuiderzee niet in zijn eerste leugentje gebleven, maar het blijft een feit dat de haven in die dagen vol lag met Bunschoters, Markers, Elburgers, Volendamers en Harderwijkers om de eendenhouders van 'nest' te voorzien.

Het bedrijf van de firma Jansen ontwikkelde zich in die jaren tot een voor die tijd waar mammoetbedrijf met 50.000 legeenden.

Links: Harderwijker vissersboten.

Foto: Archief Gerrit Arends.

Ondernemers

Het blijft verbazingwekkend dat de eendenhouderij in een jaar of tien zo'n enorme vlucht kon nemen. Tenslotte bestond het eendenhoudersbestand voornamelijk uit ongeschoolde vissers zonder enige agrarische achtergrond. Een aantal redenen voor het succes zijn wel aan te voeren:

*De Zuiderzee was brak en rijk aan nest (garnalen, spiering en andere kleine visjes). De prijzen lagen dan ook laag en het aanbod was onbeperkt.

*De hoge eierproductie van legeenden

ten opzichte van legkippen.

*De eierprijzen waren hoog door een grote vraag vanuit Duitsland en Engeland.

*De beschikbaarheid van veel en goedkoop personeel zorgde voor de mogelijkheid om grote efficiënte bedrijven op te zetten.

*Het systeem met de goedkope lange stallen en drinkgoten aan weerszijde - wereldwijd bekend als 'Dutch System' - bleek de ideale huisvestingsvorm voor het houden van legeenden.

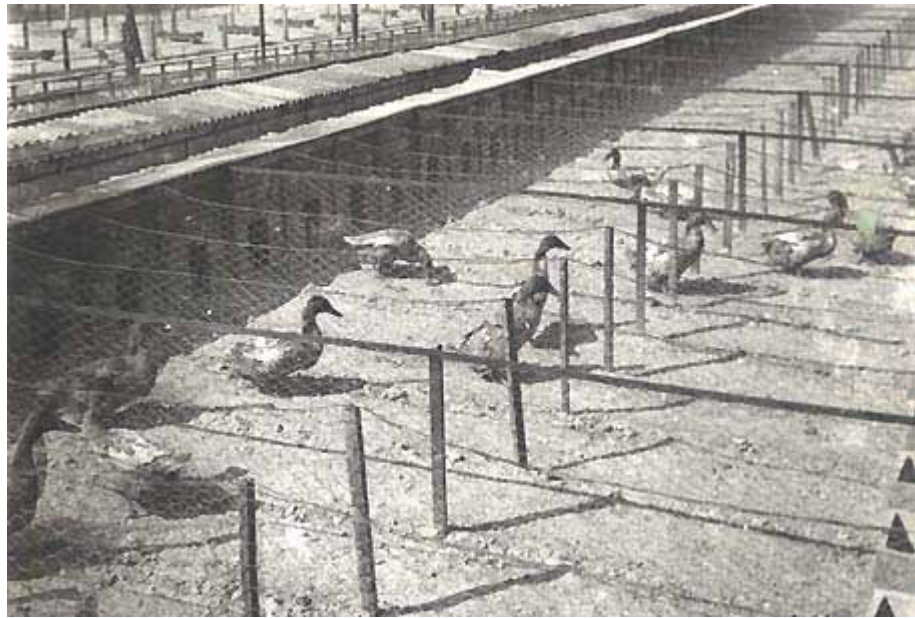
*Onder de vissers bleek een aantal zeer goede ondernemers te zitten die bereid waren de nodige risico's te nemen.

Foto's op deze pagina:
Archief Gerrit Arends.

Net op tijd

Het was duidelijk dat Harderwijk met het verdwijnen van het Belgenkamp na de eerste Wereldoorlog danig in economische problemen dreigde te geraken. De opkomst van de eendenhouderij kwam dan ook net op tijd om het tij te keren.

In de gouden jaren 1925 tot 1937 zouden velen profiteren van deze sector, waarin erg veel geld werd omgezet. Allereerst de vissers natuurlijk. De enorme hoeveelheden nest die moesten worden aangevoerd zorgden ervoor dat de vissersvloot tot de Tweede Wereldoorlog intact bleef, waar veel andere vissersplaatsen al snel terug moesten in aantal na de afsluiting van de Zuiderzee.

Goeden doen

Asbestona, kalkzandsteenfabriek en aannemers deden goede zaken, want van wat binnen een jaar verdiend werd met een eendenhok kon soms het volgende jaar alweer een volgend hok worden gezet. Zo ontstonden voor die tijd grote agrarische bedrijven die aan veel mensen werk boden. Ook de middenstand had er plotseling een kapitaalkrchtig koperspubliek bij. Waar men enkele jaren daarvoor nog elk dubbeltje moest omkeren geraakte de voormalige vissers al snel in goeden doen, wat vooral op donderdag na de veiling van de eieren goed te merken was. Terwijl de mannen onder genot van een borrel en een dikke sigaar met elkaar de handel van die dag doornamen ging moeder inkopen doen.

Teruggang

Zoals in elke tak van de economie kwam ook in de eendensector door een te snelle groei de varkenscyclus op gang. Doordat de opbouw van een oorlogsindustrie Duitsland financieel had uitgeput namen deze oosterburen vanaf 1937 praktisch geen eendeneieren meer af. Vanaf dat moment gingen bijna alle eieren naar Engeland. In ons eigen land moesten de eieren tot overmaat van ramp van een stempel worden voorzien, met de vermelding dat ze

tien minuten moesten worden gekookt.

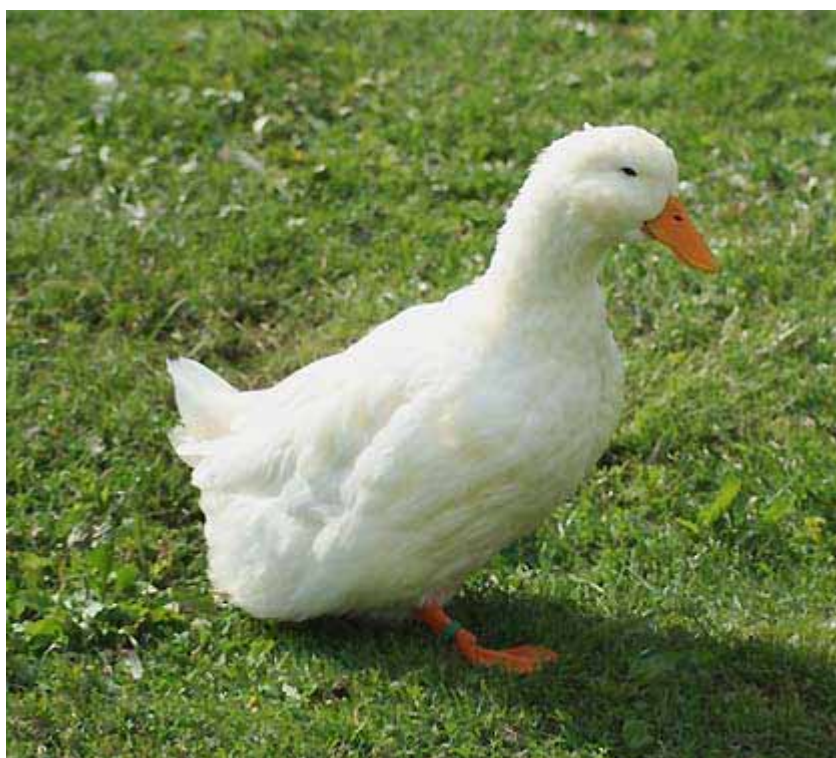
In 1939 werd de teruggang nog versterkt door de beperkte aanvoer van nest. Gedroogde garnalen, vismeel en maïs dienden als vervanging, maar dat betekende aanzienlijke verhoging van de voerkosten. Toen bleek ook dat nogal wat eendenhouders in hun enthousiasme te ver waren gesprongen.

Voor er grote klappen onder de eendenbedrijven vielen gebeurde er echter wat anders: de Tweede Wereldoorlog begon.

Oorlogsjaren

Na de Duitse invasie keerden de eendenhouders die waren opgeroepen voor de mobilisatie weer snel terug van het front. In de zomer van 1940 besloot het Rijksbureau voor de Voedselvoorziening in Oorlogstijd om de pluimveestapel tot op ongeveer een derde van zijn omvang terug te brengen. De toewijzing werd beperkt, waar bij vooral de grootste bedrijven de dupe werden. De eendenhouders draaiden echter nog redelijk door tot halverwege 1941, zo valt uit administratie op te maken. De verklaring daarvoor kan, denk ik, gevonden worden in het feit dat eenden van vis konden leven en dus niet afhankelijk waren van de steeds schaarser wordende granen.

Echter aangezien er nauwelijks meer vis werd aangevoerd, kwam in de loop van de oorlogsjaren de hele eierproductie stil te liggen. De hokken boden slechts nog onderdak aan wat onderduikers. Het onkruid op de bedrijven tierde welig na zoveel jaren intensieve bemesting. Diverse eendenhouders pakten hun oude beroep van visser weer op om op die manier toch nog wat te verdienen. Er werd een regeling ingesteld waarbij alleen de erkende fokbedrijven die zich in Tonsel bevonden nog wat voer kregen. Op deze manier hoopten men de fokstammen in stand te houden, zodat de pluimvee-industrie zich na de oorlog weer snel zou kunnen herstellen.

**Links: Duitse Peking eend.
Rechts onder: Witte Loopeend.
Foto's: Nico van Wijk.**

Peking eend biedt nieuw perspectief

Na de oorlog dachten velen dat het met de eendenhouderij weer net zou worden als voor die tijd. Nog meer dan voorheen begonnen visser met eenden, maar ook gewone boeren uit de omliggende plaatsen zagen hierin gouden kansen. Er waren echter twee problemen.

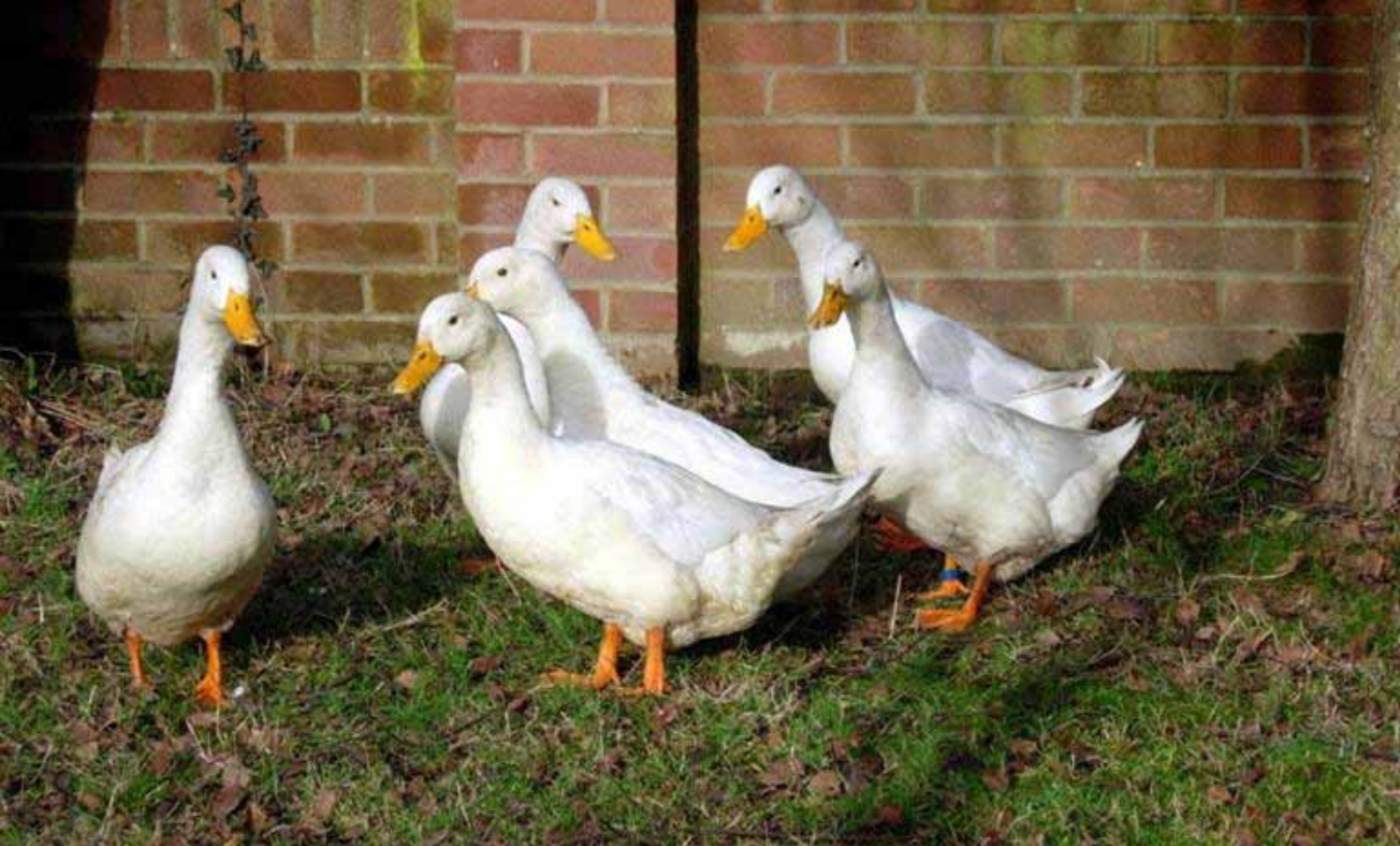
In die eerste opbouwjaren waren er in Nederland maar liefst 300.000 bedrijven die met hun

kippen wat extra inkomsten trachten te verwerven. Graan was in die eerste naoorlogse jaren ook nog maar in zeer beperkte mate beschikbaar. Het gevolg was een stevige voerbepanking en een moeizame eierafzet. De eendeneieren gingen in hoofdzaak naar de beschuit-industrie de NIVE in Nederland en de spaghetti-industrie in Italië.

In het binnenland moesten ze voor gewone consumptie nog altijd tien minuten worden gekookt. Ofschoon men er in slaagde eieren in de schaal kiemvrij te maken en ook gepasteuriseerd eierpoeder te verwerken (in samenwerking met de NIVE) heeft dit de zaak niet kunnen redden. De productie van eendeneieren liep zo zachtjes aan ten onder. De slag met de legkippenhouders was definitief verloren.

De eendenhouders wisten dat er iets moest gebeuren wilden zij ook op termijn een boterham in de eendenhouderij kunnen verdienen.

Boven: Witte Campbell eenden. De nut-eenden hadden vaak een vleeskleurige snavel. Foto met dank aan Geoff en Sue Chase (UK).

De zoon van een van de pioniers, F.A. de Lange, leek het antwoord hiervoor inmiddels in huis te hebben: de Peking eend. De toekomst van de eendenhouderij werd gezocht in het houden van slachteenden. Hoewel men hiermee al op grootschalige wijze rond de eeuwwisseling was begonnen in Amerika en later in Duitsland, had deze wijze van pluimveeveredeling in Nederland nog geen ingang gevonden. De Duitsers en de Amerikanen veredelden deze tot zware vleeseenden die behoorlijk van elkaar verschilden qua bouw. Groot nadeel van beide variëteiten was een lage eierproductie. Aangezien de Nederlandse eendenhouders begin jaren vijftig nog op twee gedachten hinkten, richtten zij zich al snel op het fokken van een dubbeldoel eend. Door het inkruisen van witte Campbell eenden en witte Indische loopeenden ontstond al vrij snel een typische Hollandse Peking eend. Deze eend, die een slachtgewicht kende van ruim twee kilo, had een goede eierproductie van tussen de 150 en 200 eieren per jaar.

Groot winstpunt van deze eenden was het witte dons. Dit zorgde voor extra opbrengst omdat het uitermate geschikt was om te verwerken in kussens.

Links: Witte dubbeldoel eenden. Foto: Archieff Gerrit Arends.

Kortlang LTD

Geleidelijk aan verdween de Khaki Campbellhouderij, een hoofdstuk werd hiermee afgesloten. Hoewel toch niet helemaal. Eén eendenhouder, de heer F. Kortlang toog eind jaren vijftig namelijk naar Engeland. In dit land met zijn lange fokkerijtraditie heeft hij een onderneming opgericht (Kortlang LTD.)

die wereldwijd een naam heeft opgebouwd als leverancier van Khaki Campbell fokmateriaal. De eend waarmee hij zijn goede naam heeft opgebouwd is de Khaki Campbell Tonsul en het is een eend die volgens de kenners grote gelijkenis vertoont met de eend die gedurende dertig jaren het beeld heeft bepaald op de eendenhouderijen in Tonsel.

**Links: Jonge Khaki Campbell eenden in Engeland.
Foto: Denise Moss.**

VSE

De eerste jaren was met name de afzet van de jonge slachteenden een groot probleem. Nieuwe markten moesten worden aangeboord en werden uiteindelijk in West Duitsland gevonden. In 1961 was de coöperatie VSE – in 1952 ontstaan uit vijftig samenwerkende eendenhouders – erin geslaagd om de productiecapaciteit te vergroten van 400 tot 20.000 eenden per dag. Opnieuw kende de eendenhouderij een aantal goede jaren. Aan de Peking eenden werd redelijk goed verdiend. Ook hadden Harderwijk en Ermelo in die tijd een drietal grote voerfabrieken: te weten Jansen Voeders (van de nazaten van de pioniers), Gardenbroek en de Veluwse Graanhandel.

**Rechts: Witte Peking eend.
Foto: Nico van Wijk.**

Toekomst zoals zo vaak onzeker

Begin jaren zestig waren er nog ongeveer honderdvijftig eendenhouderijen in Nederland, niet alleen in de omgeving van Ermelo en Harderwijk, maar ook in andere delen van het land als de Achterhoek en Brabant. Een nieuwe saneringsronde diende zich aan in 1963, toen de prijzen dramatisch daalden en de voorraden snel toenamen. Een extra complicatie waren de snel stijgende loonkosten in het begin van de jaren zestig. Het personeel trok van de bedrijven weg en vond beter betaalde banen in de industrie en bij de overheid. Net als bij veel andere agrarische bedrijven bleek het niet mogelijk om met personeel eenden te houden. De firma Jansen, die meer dan vijftig jaar een belangrijke rol speelde, ging roemloos ten onder, waarbij ook de voerfabriek uiteindelijk verdween. Nog vele eendenhouders zouden afvallen.

Ook de jaren zeventig waren voor de eendenhouders erg mager. De prijzen waren laag, de concurrentie op de Duitse markt, met name vanuit het Oostblok, was hevig. Het einde van de sector leek dan ook inzicht. De Gemeente Harderwijk ontwikkelde plannen om het eendengebied vol te bouwen. Het verzet van de voormalige vissers was bijna even taai als bij de afsluiting van de Zuiderzee. Uiteindelijk nam de gemeenteraad genoegen met een

klein plan 'Frankrijk', zodat er eendenbedrijven zouden kunnen overleven. Had de gemeenteraad in die tijd zijn plannen doorgezet, dan was de sector ten dode opgeschreven geweest.

Sanering

Na 1980 kwamen er weer wat nieuwe ontwikkelingen op gang. In verband met de noodzaak het gehele jaar rond te kunnen leveren, werden de eenden in toenemende mate binnen gehouden. Een ontwikkeling die nog extra werd versterkt doordat de overheid dit wettelijk ging voorschrijven. Uiteindelijk zou dit ook leiden tot een saneringsronde, waardoor vele zouden afhaken. De enorme investeringen plus de verslechterde arbeidsomstandigheden voor de eendenhouder, zouden velen ertoe bewegen de pijp aan Maarten te geven.

Toch heeft de sector nog een gestage groei mogen doormaken gedurende vijftien jaar.

De verbeterde bedrijfsvoering aan de slachterij, de kwaliteitsverbetering van de Nederlandse eend en een verbeterde afzetstructuur zorgden er voor dat er nog wat rek in de sector zat. Er dienden zich nieuwe eendenhouders aan die grofweg zijn onder te verdelen in twee groepen: akkerbouwers uit de polder die hun bedrijf willen uitbreiden met een eendenschuur en pluimveehouders uit de Gelderse Vallei die een oude schuur ombouwen voor eenden.

Links: In 1995 kreeg mijn vader J. Arends een Koninklijke onderscheiding uitgereikt door Burgemeester De Groot. Meer dan veertig jaar was hij werkzaam bij de VSE. De gezondheid van de eenden ging hem boven alles. Hij was een bron van informatie voor de eendenhouders en een deskundige op dit gebied. Het laboratorium was zijn heilige plek binnen het bedrijf. Na zijn VUT bleef hij nauw verbonden met de eendenhouderij en de VSE.

Rechts: Het bedrijf van de heer A. Tomassen, begonnen vanuit een eenvoudig poeliersbedrijf, is nu een slachterij annex fokkerij (op het voormalige bedrijf van de firma Jansen) die goed is voor anderhalf miljoen eenden per jaar. Dit bedrijf is de hoofdleverancier van Peking eenden aan de Chinese restaurants in Nederland. Foto: met dank aan Tomassen BV. www.tomassen.com

Tot slot

Ondanks alle veranderingen in de afgelopen jaren is er eigenlijk maar weinig veranderd. Goede en slechte jaren wisselen elkaar af; in die ruim tachtig jaar is het eigenlijk nooit anders geweest. Zoals zo vaak ligt de sector nu weer onder druk en is de toekomst onzeker. In Harderwijk zijn er op dit moment nog drie

Rechts: De 'Hollandse' Peking eend.
Foto met dank aan Fa. Tomassen.

Naschrift redactie:

Met dank aan Gerrit Arends, die tot 2004 betrokken was bij de eendenhouderij en zich nu bezig houdt met de Koi karpers en alles wat daarbij komt kijken. Zie zijn website <http://www.koieagle.nl/>

Copyright © 2008 Aviculture-Europe.
All rights reserved by VBC.

eendenhouders en in Ermelo maar een. De meeste bedrijven liggen nu geconcentreerd rond Lunteren. Met de huidige eendenhouderij worden de eenden zeven weken verzorgd door de boeren, waarna ze groot genoeg zijn voor de slacht.

Anno 2008 zijn de grondstoffenrijzen op de wereldmarkt echter zo gestegen, dat het voer bijna twee keer zo duur is als enkele jaren geleden. Net als bij tegenslagen in het verleden zullen de eendenboeren nu ook weer veerkracht moeten tonen, maar men heeft tot nu toe al heel wat stormen weten te doorstaan. We zullen er dan toch maar vanuit gaan dat Ermelo en Harderwijk voorlopig nog niet van de eendenhouders af zijn. Is dat jammer? Voor sommige mensen misschien wel, aan de andere kant niet. Het is en blijft een unieke bedrijfstak die ook via aanverwante bedrijven al generaties lang zorgt voor een mooi stuk werkgelegenheid.

De Noordhollandse Krombekeend (foto links boven), Noordhollandse Witborsteend (foto links) Indische Loopeend, Khaki Campbell eend en andere genoemde rassen, zijn nog altijd aanwezig in Nederland, maar dan puur als siereend of als liefhebberij. Zo zorgen de hobbyfokkers er voor dat deze oude nutrassen bewaard blijven voor de toekomst.

